

Öppna jämförelser 2020 – Personer med psykisk funktionsnedsättning, Socialpsykiatri

Rätt kompetens ökar förutsättningarna för att handläggarna i myndighetsutövningen bidrar till att utredningar, bedömningar och uppföljningar är av god kvalitet. En tredjedel av kommunerna uppger att de har en aktuell samlad plan för handläggarnas kompetensutveckling och 3 av 4 handläggare inom området socialpsykiatri har socionomexamen.

Med ett uppsökande arbete kan socialtjänsten säkerställa att fler personer med psykisk funktionsnedsättning får information om och tillgång till socialtjänstens stöd och insatser. Årets resultat visar att 3 av 10 kommuner bedriver uppsökande verksamhet.

Genom tillgång till socialjour säkerställs att enskilda i olika krissituationer får ett professionellt bemötande och stöd oavsett när behovet uppstår. Tillgång till socialjour med socionomutbildad personal för enskilda i kris har ökat och finns nu i 9 av 10 kommuner.

Det är 4 av 10 kommuner som har en aktuell kontinuitetsplan för bostad med särskild service för vuxna. Det är en ökning med 10 procentenheter sedan förra året.

Årets resultat visar att:

- En tredjedel av kommunerna har en aktuell samlad plan för handläggarnas kompetensutveckling inom socialpsykiatrin.
- Andel handläggare med socionomexamen är 75 procent. Kommuner med fler invånare har högre andel handläggare med socionomexamen.
- 89 procent av kommunerna har en socialjour med socionomutbildad personal tillgänglig utanför kontorstid, året runt.
- En tredjedel av kommunerna bedriver uppsökande verksamhet.
- 40 procent av kommunerna har aktuella kontinuitetsplaner för bostad med särskild service för vuxna.

Tyngdpunkten i öppna jämförelser är som tidigare socialtjänstens förutsättningar för att ge insatser med god kvalitet till brukaren inom socialpsykiatrin. Uppgifterna till årets resultat inhämtades före covid-19-pandemin.

Handläggarnas kompetens - en viktig faktor i det sociala arbetet

En samlad plan för handläggarnas kompetensutveckling är ett sätt att säkerställa verksamhetens kompetensförsörjning utifrån verksamhetens mål, kartläggning

och analys av handläggarnas individuella kompetens. Planen ska för att uppfylla indikatorn innehålla olika delar som till exempel kontinuerlig handledning och fortbildning samt ha följts upp under de senaste 12 månaderna. Andelen kommuner som har en aktuell samlad plan inom socialpsykiatri är 34 procent, vilket är en liten minskning jämfört med 2019.

Detta är ett förbättringsområde då avsaknaden av en samlad plan medför en risk att de behov och utvecklingsområden som verksamheten har inte speglas.

Med rätt kompetens ökar förutsättningarna för att handläggarna i myndighetsutövningen ska bidra till att utredningar, bedömningar och uppföljningar är av god kvalitet. Kommunernas tillgång till handläggare med rätt kompetens är en viktig del av detta. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys kom i sin rapport fram till att på kort sikt har bemanningsläget i socialtjänsten förbättrats och det har skett en generationsväxling. På längre sikt väntar dock utmaningar. En utmaning är att då en stor del av handläggarna är unga och oerfarna ställs ytterligare krav på stöd och kompetensutveckling [1].

I årets öppna jämförelser är det första gången som vi inhämtat uppgifter om andelen handläggare med socionomexamen. Detta bakgrundsmått syftar till att belysa en strävan efter att socialt arbete utförs med bästa möjliga kvalitet av handläggare med adekvat utbildning. Socionomexamen är här att betrakta som en lämplig utbildning. Ett bakgrundsmått är inte lika skarpt som en indikator och har begränsningar i jämförelser. Bakgrundsmått kan ändå vara viktiga att följa över tid samt vara ett komplement till indikatorerna [2].

På riksnivå visar kommunernas uppgifter att 75 procent av handläggarna som arbetar inom socialpsykiatri har socionomexamen. Kommuner med ett större antal invånare har en högre andel handläggare med socionomexamen, se tabell 1. Det kan bero på att det är lättare att rekrytera handläggare till större kommuner. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys tar upp i sin rapport [1] att det är svårare att rekrytera till glesbygdskommuner än till storstäder, städer och förorter.

Tabell 1. Andel handläggare med socionomexamen uppdelat på kommungrupp (antal invånare) socialpsykiatri

Andel handläggare med socionomexamen 2020, procent, uppdelade på kommungrupp (antal invånare) och riket

Kommungrupp: (antal invånare)	Handläggare med socionomexamen inom Socialpsykiatri, procent
1. 0 - 14 999	64
2. 15 000 - 29 999	70
3. 30 000 - 69 999	72
4. 70 000 - 199 999	78
5. 200 000 el mer	82
Riket	75

Källa: Enkät Öppna Jämförelser Socialtjänst 2020, kommunundersökning, Socialstyrelsen.

Förebyggande i form av uppsökande verksamhet

Uppsökande verksamhet är en viktig form av förebyggande arbete och ett verktyg för att sänka trösklarna för människor i riskgrupper att våga söka den hjälp de behöver. Uppsökande verksamhet är särskilt viktigt för personer med psykisk funktionsnedsättning. Många personer med psykisk funktionsnedsättning lever i social isolering och kan ha svårt att identifiera sina egna behov. Svårigheter att veta var hen ska vända sig och brist på kraft för att söka hjälp kan också spela in. Kontakt med socialtjänsten riskerar att utebli och viktig information om stöd och insatser når inte den enskilde. Det kan även finnas arbetssätt, strikta regler och kontorstider hos socialtjänsten som utgör hinder för kontakten och det kan innebära att hänsyn inte tas till personernas funktionsnedsättning.

Årets resultat på riksnivå visar att 32 procent av kommunerna svarat att de har uppsökande verksamhet för personer med psykisk funktionsnedsättning. Jämförelser över tid visar att resultatet på riksnivå ökade med 6 procentenheter mellan 2016 och 2017 för att därefter sjunka något, se tabell 2. I flera kommuner är detta ett förbättringsområde då den uppsökande verksamheten syftar till att säkerställa att även denna målgrupp får information om och tillgång till socialtjänstens stöd och insatser.

Tabell 2. Kommunen/stadsdelen bedriver uppsökande verksamhet

Andel kommuner och stadsdelar i Stockholm och Göteborg 2016-2020, procent, riket

År:	2016	2017	2018	2019	2020
Andel kommuner med uppsökande verksamhet:	30	36	30	31	32

Källa: Enkät Öppna Jämförelser Socialtjänst, kommunundersökning, Socialstyrelsen 2016-2020.

Genom att aktivt, och på ett positivt sätt, informera om möjligheter till stöd och hjälp, kan socialtjänsten få kontakt med enskilda eller grupper som av olika skäl inte själva söker upp socialtjänsten¹. I delbetänkandet till socialtjänstutredningen framförs att förebyggande arbete behöver prioriteras inom socialtjänsten [3]. Syftet med det förebyggande arbetet är att förebygga sociala problem och social utestängning. Utvecklingen av ett nytt arbetssätt och införande av ett förebyggande perspektiv behöver samordnas med utvecklingen av en kunskapsbaserad socialtjänst.

Socialtjänsten är en samhällsviktig verksamhet

Under förhöjd krisberedskap är vissa samhällsfunktioner viktigare än andra. Socialtjänsten räknas som en samhällsviktig verksamhet och måste fortsätta bedrivas [4]. I socialtjänstens krisberedskap ingår att förebygga, motstå och hantera

¹ Proposition 1979/80:1 om socialtjänsten s.170.

krissituationer. Vid en kris kan även personer som vanligtvis klarar sig själva behöva stöd från socialtjänsten. För personer som redan finns i socialtjänstens verksamheter kan det vid en krissituation krävas nya eller mer omfattande insatser. Socialjourerna kan vara en resurs i kommunens krisberedskap och den kan komma att utvecklas i framtiden [5]. I situationer av kris är en tillgänglig och förberedd socialtjänst särskilt viktig. En socialjour tillgänglig dygnet runt med socionomutbildad personal som kan bemöta och hantera situationer för alla enskilda oavsett deras ålder och behov bör finnas för personer i akut kris².

I årets öppna jämförelser uppger 89 procent av kommunerna att de har en upprättad socialjour bemannad med socionomutbildad personal även utanför kontorstid. Motsvarande resultat 2016 var 78 procent vilket innebär en ökning med 14 procentenheter på fyra år.

En kontinuitetsplan syftar till att upprätthålla verksamheten med god kvalitet även vid en kris eller allvarlig händelse och innehåller bland annat information som säkerställer att personalen vet vad som ska göras, om alternativa arbetssätt, roller och ansvar. Med verksamheter avses här till exempel boenden för särskilt sårbara grupper, som boenden för personer med psykisk funktionsnedsättning. Kommunerna har ett ansvar att tillhandahålla boenden för exempelvis personer med funktionsnedsättning³. Ett bortfall eller störning i ett eller flera sådana boenden kan leda till allvarliga konsekvenser för människors liv och hälsa [5,6]. Det är 40 procent av kommunerna som har en aktuell kontinuitetsplan för bostad med särskild service enligt SoL för vuxna med funktionsnedsättning. Det är en ökning med 10 procentenheter sedan 2019.

Referenser

1. Social kompetens. Om kompetensförsörjning av handläggare i socialtjänsten. Rapport 2019:7. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (MYVA) 2019.
2. Handbok för utveckling av indikatorer. För god vård och omsorg. Socialstyrelsen 2017.
3. Ju för desto bättre – vägar till en förebyggande socialtjänst, Delbetänkandet av Utredningen Framtidens socialtjänst, SOU 2018:32
4. Socialtjänstens och den kommunala hälso- och sjukvårdens beredskap inför en allmän spridning av covid-19 eller andra liknande infektioner. Meddelandeblad 2/2020. Socialstyrelsen 2020.
5. Krisberedskap i socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård 2018. Kris- hantering och krisberedskap i samband med värmeböljan 2018 för särskilt sårbara grupper. Socialstyrelsen 2018.
6. Lägesrapport 2020 Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning. Socialstyrelsen 2020.

² Socialtjänstlagen 3 kap. 6 § (2001:453), SoL

³ Socialtjänstlagen 5 kap. 7 § (2001:453), SoL

Öppna jämförelser

Målet med öppna jämförelser inom socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården är verksamhetsförbättring som kommer den enskilde brukaren till gagn. Resultaten av jämförelserna kan användas för att följa upp, analysera och utveckla socialtjänstens verksamheter på olika nivåer.

Datakälla: Enkät Öppna jämförelser Socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård 2020, Socialstyrelsen. Insamlingsperiod: jan-mars 2020. Svarefrekvens: 95 procent av kommunerna besvarade enkätens generella del och delenkäten personer med psykisk funktionsnedsättning. 91 procent besvarade delenkäten om krisberedskap.

Mer information

Du hittar alla årets resultat i Excel-filen, redovisade för stadsdelar i Göteborg och Stockholm, på kommun-, läns- och riksnivå på Socialstyrelsens webbplats, se fliken Socialpsykiatri

<https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/socialtjanst/socialpsykiatri/>

Indikatorer och mått beskrivs i Excel-filen. Insamlingsmetoden finner du i dokumentet Metodbeskrivning 2020.

Indikatorer kring krisberedskap finns i en egen Excel-fil som du hittar under fliken Krisberedskap <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/socialtjanst/krisberedskap/>

Kontakt:

Magdalena Helgesson

Telefon: 075-247 30 00

E-post: magdalena.helgesson@socialstyrelsen.se